

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีการขยายตัวสูง มีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยเป็นอย่างมากโดยเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญและการนำมาซึ่งเงินตราต่างประเทศ การสร้างงาน การกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค ทำให้รัฐบาลทุกรัฐบาลให้การสนับสนุนอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอย่างดี และลงมติให้การท่องเที่ยวเป็นวาระแห่งชาติ ในปี 2558 (กรุงเทพธุรกิจ, 2557) แนวโน้มด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย พบว่า สถานการณ์ทางการเมืองยังคงส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวจากกลุ่มเอเชียตะวันออกและยุโรปเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวหลักของประเทศไทย และนักท่องเที่ยวไทยมีแนวโน้มที่จะเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น จากการศึกษาของสมาคมการตลาดการท่องเที่ยวไทย (2555) ระบุว่า นักท่องเที่ยวมีแนวโน้มความสนใจในการท่องเที่ยวความสนใจพิเศษ (Special interest tourism) เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health tourism) การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย (Adventure tourism) การท่องเที่ยวเชิงศาสนา (Spiritual tourism) การท่องเที่ยวเพื่อการประชุมและนิทรรศการ (MICE) และการท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport tourism) โดยนักท่องเที่ยวจะได้รับการกระตุ้นการเดินทางท่องเที่ยวในกระแสของความนิยมด้านการรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมซึ่งกำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวและมีแนวโน้มมากขึ้น สำหรับแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยนั้นมีความหลากหลายมากทั้งทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม ที่สามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศไทยจำนวนมหาศาล ซึ่งแนวโน้มนักท่องเที่ยวไทยมีแนวโน้มเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศและมีความตื่นตัวในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น เนื่องจากนักท่องเที่ยวเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและสร้างรายได้สู่ชุมชน

สำหรับแหล่งท่องเที่ยวบริเวณเขื่อนในประเทศไทยจัดว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่มีศักยภาพในกลุ่มท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัย ซึ่งกำลังได้รับความนิยมในนักท่องเที่ยวไทยที่เดินทางไปท่องเที่ยวและพักผ่อนคืบบนแพที่ปักในเขื่อน ในกระแสความนิยมของนักท่องเที่ยวนี้นำมาซึ่งการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่อำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว แต่การสร้างถนนเพื่อความสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยวเขื่อนนี้ทำให้เกิดปัญหาความแออัดของนักท่องเที่ยวในช่วงฤดูการท่องเที่ยวซึ่งก่อให้เกิดปัญหาขยะและสิ่งปฏิกูล ปัญหาการรุกรานพื้นที่ป่าสงวนของอุทยานแห่งชาติ หากมีการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณเขื่อนอย่างยั่งยืนที่สามารถ

นำไปปฏิบัติได้จริง จะสามารถปกป้องและรักษาทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมได้ รวมทั้งก่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวในระยะยาวอย่างยั่งยืน โดยสามารถนำมาซึ่งรายได้จากการจ้างงานอย่างทั่วถึงในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวรอบเขื่อนและสามารถสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศได้อย่างดี

คณะนักวิจัยจึงเห็นความสำคัญของการทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนบริเวณเขื่อนในประเทศไทย” ซึ่งตรงกับยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555 -2559 เพื่อให้การท่องเที่ยวบริเวณเขื่อนมีการวางแผนอย่างเป็นระบบและได้มาตรฐานที่สามารถแข่งขันในระดับโลกได้ อีกทั้งยังสามารถใช้เป็นสถานที่สำหรับศึกษาดูงานแก่นักศึกษาให้เกิดการเรียนรู้นอกห้องเรียนเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยวและทัศนคติของนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ
2. เพื่อศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนในบริเวณพื้นที่บริเวณเขื่อนรัชชประภา อุทยานแห่งชาติเขาสก จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเขื่อนศรีนครินทร์ อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ จังหวัดกาญจนบุรี
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณเขื่อนในประเทศไทยอย่างยั่งยืน

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขต ไว้ดังนี้

เชิงคุณภาพ

การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกในพื้นที่ 2 พื้นที่ คือ เขื่อนศรีนครินทร์ อุทยานแห่งชาติศรีนครินทร์ จังหวัดกาญจนบุรี และเขื่อนรัชชประภา อุทยานแห่งชาติเขาสก จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อศึกษาพฤติกรรมกรรมการเดินทางท่องเที่ยวและทัศนคติของนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนในแหล่งท่องเที่ยวบริเวณพื้นที่ของเขื่อนรัชชประภา จังหวัดสุราษฎร์ธานีและเขื่อนศรีนครินทร์ จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อหาแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณเขื่อนในประเทศไทย

2. ขอบเขตด้านประชากร

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาในครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ

กลุ่มที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) เพื่อการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษา คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในภาครัฐบาล เช่น เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ เจ้าหน้าที่เขื่อน บุคลากรจากองค์การบริหารส่วนตำบล บุคลากรจากสำนักพัฒนาการท่องเที่ยว และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในภาคเอกชน เช่น ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ตัวแทนบริษัทท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ นักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พื้นที่ละ 10 คน จำนวน 2 แห่ง รวมจำนวนทั้งหมด 20 คน ประชากรกลุ่มนี้จะใช้เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวและทัศนคติของนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนในแหล่งท่องเที่ยวบริเวณพื้นที่ของเขื่อนรัชชประภา จังหวัดสุราษฎร์ธานีและเขื่อนศรีนครินทร์ จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อหาแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณเขื่อนในประเทศไทย

กลุ่มที่ 2 กลุ่มประชากรเพื่อการวิจัยเชิงปริมาณ (Probability) คือ ประชาชนจำนวน 800 คน ใน 2 พื้นที่ศึกษา เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวและทัศนคติของนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนในแหล่งท่องเที่ยวบริเวณพื้นที่ของเขื่อนรัชชประภา จังหวัดสุราษฎร์ธานีและเขื่อนศรีนครินทร์ จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อหาแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณเขื่อนในประเทศไทย

โดยใช้เกณฑ์มาตรฐานประกอบจากมุมมองของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในเขื่อนเป็นอันดับที่ 1 และ 2 ของประเทศไทย ดังตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 แสดงการสุ่มกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บแบบสอบถาม

เขื่อน (ภูมิภาค)	จำนวนนักท่องเที่ยว (คน)	จำนวนกลุ่ม ตัวอย่าง (ชุด)
ภาคตะวันออก เขื่อนศรีนครินทร์ จ. กาญจนบุรี	120,150	398
ภาคใต้ เขื่อนรัชชประภา จ. สุราษฎร์ธานี	80,431	397

ที่มา สถิตินักท่องเที่ยวที่เข้าชมอุทยานแห่งชาติ ส่วนศึกษาและวิจัยอุทยานแห่งชาติ สำนักอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ปีงบประมาณ 2553-2554

3. ขอบเขตพื้นที่

- เชื้อนครินทร์ อูทยานแห่งชาตินครินทร์ จังหวัดกาญจนบุรี
- เชื้อนรัชประภา อูทยานแห่งชาติเขาสก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

4. ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย 1 ปี

คำจำกัดความที่ใช้ในงานวิจัย

การพัฒนาการท่องเที่ยว หมายถึง การจัดสร้างและพัฒนาปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว การรักษาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว การพัฒนาบริการท่องเที่ยว การพัฒนาบุคลากรการท่องเที่ยว การสร้างและเผยแพร่องค์ความรู้ทางการท่องเที่ยว การสร้างสินค้าทางการท่องเที่ยว การรักษาความปลอดภัยทางการท่องเที่ยว หรือการอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวหรืออุตสาหกรรมท่องเที่ยว ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อมอันเป็นการสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในบริเวณเขื่อนในประเทศไทย อันได้แก่ เชื้อนครินทร์ และเชื้อนรัชประภา

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืนบริเวณเขื่อนในประเทศไทย อันได้แก่ เชื้อนครินทร์ และเชื้อนรัชประภา

การบริหารจัดการบริเวณเขื่อนในประเทศไทย หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการจัดพื้นที่ การจัดการทรัพยากร การปกป้องรักษา การใช้ การศึกษาวิจัย การจัดการแหล่งทุน การให้ความรู้ และการตลาด ในพื้นที่บริเวณเขื่อนในประเทศไทย อันได้แก่ เชื้อนครินทร์ และเชื้อนรัชประภา

บริเวณเขื่อนในประเทศไทย หมายถึง พื้นที่เขื่อนซึ่งตั้งอยู่ที่ ภาคกลาง บริเวณเขื่อนนครินทร์ อ่าเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี 2. ภาคใต้ บริเวณเขื่อนรัชชประภา อ่าเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

นักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ หมายถึง นักท่องเที่ยวที่ได้รับการพิจารณาจากความสนใจในแหล่งท่องเที่ยว การเตรียมตัวก่อนเดินทางท่องเที่ยว การปฏิบัติตัวในระหว่างการท่องเที่ยว และการปฏิบัติตัวหลังการท่องเที่ยว

การบริการการท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในขณะที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมทั้งสิ่งบริการที่รองรับก่อนและภายหลังการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความสะดวกสบายและตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ ที่พักแรม ร้านอาหารหรือพื้นที่ และอุปกรณ์ในการปิกนิก บริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ร้านขายของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง สื่อความหมายธรรมชาติเพื่อการเรียนรู้และสร้างความเข้าใจ และเพิ่มโอกาสให้นักท่องเที่ยวสัมผัสชื่นชมธรรมชาติ (เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ นิทรรศการกลางแจ้ง หรือนิทรรศการริมทาง และศูนย์บริการนักท่องเที่ยว) และศาลาพักผ่อน

แหล่งท่องเที่ยวบริเวณเขื่อน หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่บริเวณอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ อุทยานแห่งชาติเอราวัณ อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี และแหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่บริเวณอุทยานแห่งชาติเขาสก อำเภอตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว หมายถึง ผู้ประกอบการด้านธุรกิจนำเที่ยว ผู้ประกอบการด้านที่พักนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการร้านอาหาร ผู้ประกอบการเรือโดยสาร ผู้ประกอบการรถโดยสาร ผู้ประกอบการร้านค้าและของที่ระลึก

พฤติกรรมนักท่องเที่ยว หมายถึง พฤติกรรมด้านความสนใจในแหล่งท่องเที่ยว การเตรียมตัวก่อนเดินทางท่องเที่ยว การปฏิบัติตัวในระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว และการปฏิบัติตัวหลังการเดินทางท่องเที่ยว

ทัศนคตินักท่องเที่ยว หมายถึง ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้านการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อป้องกันอันตรายต่อนักท่องเที่ยว ด้านการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับกิจกรรมทางท่องเที่ยว และด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนบริเวณเขื่อนในประเทศไทย รวมถึงทัศนคติของนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ด้านเชิงวิชาการ

ได้องค์ความรู้ใหม่ในคุณลักษณะของนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ รูปแบบของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณเขื่อนในประเทศไทย

ด้านเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานภาครัฐ ได้ข้อเสนอแนะสำหรับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณเขื่อนในประเทศไทย ด้านบริหารจัดการนักท่องเที่ยวในพื้นที่บริเวณรอบเขื่อน และด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
2. ผู้ประกอบการ เกิดการพัฒนาคุณภาพการบริการของผู้ประกอบการให้ได้มาตรฐาน และการกระจายส่วนแบ่งทางรายได้อย่างเท่าเทียมกัน
3. ชุมชนท้องถิ่น เกิดการกระตุ้นให้เกิดการจ้างงานและการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน
4. สังคม เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนท้องถิ่นเนื่องจากการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณรอบเขื่อนจะพัฒนาระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่น ระบบน้ำ ระบบไฟฟ้าแก่ชุมชนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่บริเวณรอบเขื่อน
5. สิ่งแวดล้อม การลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมเพื่อตอบรับกระแสการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยว